

Фізична особа як суб'єкт митного права

Монографія присвячена комплексній науково-правовій характеристиці переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України, визначенню напрямів його вдосконалення з урахуванням зарубіжного досвіду, а також формулюванню науково обґрунтованих пропозицій з удосконалення чинного законодавства та правозастосовної практики. Розкрито вперше правосуб'єктність фізичної особи як суб'єкта митного права у зв'язку з наявністю особистих, сімейних чи інших потреб, не пов'язаних із підприємницькою діяльністю. Здійснено аналіз методології, етапів генезису законодавства у цій сфері, досліджено види принципів переміщення, систему суб'єктів, підстави й умови, засоби та способи переміщення, митні процедури, митні режими, управління ризиками, встановлено принципи, а також форми та методи митного контролю і процедури митного оформлення товарів, які фізичні особи переміщують через митний кордон. Розкрито види заходів нетарифного регулювання в цій сфері, їх класифікацію, елементи складу порушення митних правил, підстави адміністративної відповідальності. У роботі надано пропозиції з удосконалення національного законодавства в контексті реалізації євроінтеграційних процесів в Україні.

Для науковців, юристів-практиків, викладачів, аспірантів юридичних закладів вищої освіти, практичних працівників митних і правоохоронних органів, а також усіх, хто цікавиться сучасними проблемами науки митного права.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

*До 220-річчя заснування
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

А. О. Німа

**ФІЗИЧНА ОСОБА ЯК СУБ'ЄКТ
МИТНОГО ПРАВА**

Монографія

Харків
«Право»
2024

УДК [342.951:339.543](477)
Н67

Науковий редактор:

О. М. Шевчук, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Рецензенти:

Коломоєць Т. О., доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету Запорізького національного університету, член-кореспондент Національної академії правових наук України;

Гаращук В. М., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, член-кореспондент Національної академії правових наук України;

Дмитрик О. О., доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедри фінансового права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, член-кореспондент Національної академії правових наук України

*Рекомендовано до видання вченою радою
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 3 від 31.10.2024)*

Німа А. О.

Н67 Фізична особа як суб'єкт митного права : монографія / А. О. Німа ; [наук. ред. О. М. Шевчук] ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків : Право, 2024. – 216 с.

ISBN 978-617-8518-40-0

Монографія присвячена комплексній науково-правовій характеристиці переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України, визначенню напрямів його вдосконалення з урахуванням зарубіжного досвіду, а також формулюванню науково обґрунтованих пропозицій з удосконалення чинного законодавства та правозастосовної практики. Розкрито вперше правосуб'єктність фізичної особи як суб'єкта митного права у зв'язку з наявністю особистих, сімейних чи інших потреб, не пов'язаних із підприємницькою діяльністю. Здійснено аналіз методології, етапів генезису законодавства у цій сфері, досліджено види принципів переміщення, систему суб'єктів, підстави й умови, засоби та способи переміщення, митні процедури, митні режими, управління ризиками, встановлено принципи, а також форми та методи митного контролю і процедури митного оформлення товарів, які фізичні особи переміщують через митний кордон. Розкрито види заходів нетарифного регулювання в цій сфері, їх класифікацію, елементи складу порушення митних правил, підстави адміністративної відповідальності. У роботі надано пропозиції з удосконалення національного законодавства в контексті реалізації євроінтеграційних процесів в Україні.

Для науковців, юристів-практиків, викладачів, аспірантів юридичних закладів вищої освіти, практичних працівників митних і правоохоронних органів, а також усіх, хто цікавиться сучасними проблемами науки митного права.

УДК [342.951:339.543](477)

ISBN 978-617-8518-40-0

© Німа А. О., 2024

ЗМІСТ

Перелік умовних позначень	5
Передмова	6

РОЗДІЛ 1

Правова природа переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України

1.1. Теоретико-методологічні засади дослідження переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України	10
1.2. Стан наукової розробки проблем переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України.....	20
1.3. Генезис порядку переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України	27
1.4. Принципи переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України	45
Висновки до 1 розділу	55

РОЗДІЛ 2

Організаційно-правове забезпечення переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України

2.1. Підстави та способи переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України	58
2.2. Суб'єкти митних правовідносин, які беруть участь при переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон України	78
2.3. Адміністративно-правовий механізм здійснення митних процедур при переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон України	87
2.4. Застосування заходів нетарифного регулювання при переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон України	126
2.5. Адміністративна відповідальність за порушення порядку переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України	138
Висновки до 2 розділу	147

Розділ 3

Напрямки удосконалення правового регулювання переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України та зарубіжний досвід

3.1. Зарубіжний досвід правового регулювання переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України	152
3.2. Напрямки вдосконалення національного законодавства з питань переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України	166
Висновки до 3 розділу	181
Висновки	183
Список використаних джерел	190

══════ Перелік умовних позначень

ЄС –	Європейський Союз
МК України –	Митний кодекс України
ПК України –	Податковий кодекс України
ПДВ –	податок на додану вартість
КМ України –	Кабінет Міністрів України
ВР України –	Верховна Рада України
Держмитслужба України –	Державна митна служба України
Мінфін України –	Міністерство фінансів України
НБ України –	Національний банк України
ВМО –	Всесвітня митна організація
СОТ –	Світова організація торгівлі
АСУР –	автоматизована система управління ризиками
УКТ ЗЕД –	Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності
ТЗ –	транспортний засіб
МПВ –	міжнародні поштові відправлення
МЕВ –	міжнародні експрес-відправлення
Киотська конвенція –	Міжнародна конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур 1973 року
Конвенція Найроби –	Міжнародна конвенція про взаємну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства 1977 року
ЄАІС	
Держмитслужби України –	Єдина автоматизована інформаційна система Держмитслужби України

══════ Передмова

Підписавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом у 2014 р., а також отримавши з 2022 р. статус кандидата на членство в ЄС, Україна має обов'язкові міжнародні зобов'язання. Одним із завдань вищенаведеної Угоди є приведення норм інституту переміщення товарів фізичними особи через митний кордон України як комплексного міжгалузевого інституту митного права до міжнародних принципів, норм і стандартів. На актуальність вибору теми роботи впливають сучасні виклики у галузі державної митної справи з проблем правового регулювання переміщення товарів фізичними особами через митний кордон, що пов'язані з введенням 24 лютого 2022 р. воєнного стану, зміною законодавчих вимог, переорієнтацією мети переміщення товарів фізичними особами, їх видів, зростання кількості порушень митних правил, переміщенням обмежених або заборонених товарів через зони спрощеного митного контролю, збільшенням кількості та частоти переміщення самих фізичних осіб, які мають тимчасовий захист чи мають статус біженців в зарубіжних країнах.

Фізичні особи можуть бути спеціальними учасниками митно-правових відносин у зв'язку із наявністю особистих, сімейних чи інших потреб, не пов'язаних із підприємницькою діяльністю. Такий порядок переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України є окремою спеціальною частиною митного законодавства. Крім того, більшість проблем, які виникають у відносинах Держмитслужби України з фізичними особами при переміщенні ними товарів через митний кордон України, обумовлюються складністю діючих правових документів, які регламентують досліджуване переміщення.

Стосовно статистичних даних щодо порушень митних правил фізичними особами. Зокрема, за перше півріччя 2018 р. митницями України складено 13 тис. протоколів про порушення митних правил (91% вчинені саме фізичними особами). За даними митних органів у вказаному періоді було припинено понад 1 тис. таких порушень на суму 52 млн грн: недекларування точних відомостей про наявність, найменування, кількість товарів тощо. У 2018 р. складено 881 протокол про порушення митних правил: переміщення товарів з приховуванням від митного контролю (в тайниках, сховищах). За перше півріччя 2019 р. митницями України складено понад 14,2 тис. протоколів за такі порушення на суму 1,03 млрд грн. Із вищенаведеної кількості – понад 13 тис. (91% вчинені фізичними особами при транскордонному переміщенні товарів). Крім того, найбільш поширеними способами порушення митних правил є: переміщення обмежених або заборонених товарів через зони «зеленого коридору» за ст. 471 МК України.

У 2022 р. за даними звіту Держмитслужби України виявлено митницями 11 098 порушень митних правил на суму майже 3 млрд грн (спостерігається збільшення на 5% у порівнянні з 2021 р.). Митницями розглянуто таких справ 9 825. До суду митними органами передано 5 721 справу, за результатами їх розгляду накладено стягнень (конфіскація товарів та штрафи) на суму понад 1,8 млрд грн (10% зростання у порівнянні з 2021 р.). Отже, проблематика досліджуваного питання є актуальною, враховуючи зростання кількості спроб незаконного переміщення товарів фізичними особами через митний кордон.

Підкреслює актуальність роботи те, що в галузі державної митної справи не приділялося належної уваги комплексному дослідженню проблем переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України в межах його правового регулювання, визначенню його понятійного апарату, історіографії досліджуваного переміщення, специфіці митного статусу товару, критеріям класифікації суб'єктів митних правовідносин та межах їх повноважень, особливостям здійснення митних процедур, застосуванню заходів нетарифного регулювання, підставам адміністративної відповідальності за порушення

митних правил у цій сфері, розкриттю конкретних шляхів оптимізації законодавства й наданню пропозицій щодо підвищення ефективності митних норм досліджуваної проблематики в контексті продовження напрямків реалізації євроінтеграційних процесів. Вищенаведене вказує на актуальність вибраної теми роботи.

Науково-теоретичною основою монографії стали праці таких вчених як В. Б. Авер'янов, Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, Є. В. Додін, О. О. Дмитрик, Ю. М. Дьомін, Т. О. Коломоєць, І. М. Резнік, О. С. Крущук, Н. О. Коваль, І. В. Тулянцева, О. С. Ангеловська, Д. С. Цаліна, В. М. Шевченко, М. П. Кучерявенко, А. В. Мазур, С. Г. Стеценко, О. Л. Соколенко, С. А. Федчишин, В. В. Ченцов, І. І. Харайн, О. М. Шевчук, М. Г. Шульга та ін.

Метою монографії – є комплексна науково-правова характеристика переміщення товарів фізичними особами через митний кордон України, визначення напрямів його вдосконалення з урахуванням зарубіжного досвіду, а також формулювання науково обґрунтованих пропозицій з удосконалення чинного законодавства та правозастосовної практики.

Мета дослідження зумовила необхідність постановки та розв'язання таких завдань:

- розкрити теоретико-методологічні засади дослідження переміщення товарів фізичними особами через митний кордон;
- охарактеризувати сучасний стан наукової розробки проблем переміщення товарів фізичними особами через митний кордон;
- висвітлити генезис порядку переміщення товарів фізичними особами через митний кордон;
- охарактеризувати принципи переміщення товарів фізичними особами через митний кордон;
- визначити підстави та способи переміщення товарів фізичними особами через митний кордон;
- виокремити повноваження суб'єктів, які беруть участь у переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон, підстави класифікації таких суб'єктів;
- охарактеризувати складові елементи здійснення митних процедур при переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон в межах адміністративно-правового механізму;

– виокремити умови та підстави застосування заходів нетарифного регулювання при переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон;

– охарактеризувати адміністративну відповідальність за порушення митних правил при переміщенні товарів фізичними особами через митний кордон;

– проаналізувати зарубіжний досвід правового регулювання переміщення товарів фізичними особами через митний кордон та можливість його використання в Україні;

– сформулювати конкретні пропозиції та рекомендації щодо напрямків вдосконалення переміщення товарів фізичними особами через митний кордон із врахуванням зарубіжного досвіду та проблем правозастосування.

Запропонований у цій монографії підхід до вирішення поставлених завдань є спробою комплексно, з використанням новітніх досягнень юридичної науки дослідити окреслені проблеми та сформулювати шляхи їх вирішення, узагальнити основні положення міжнародних норм і стандартів, які стосуються переміщення товарів фізичними особами через митний кордон в межах його правового регулювання.

*О. М. Шевчук, доктор юридичних наук,
професор, професор кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

Наукове видання

НІМА Анна Олегівна

ФІЗИЧНА ОСОБА ЯК СУБ'ЄКТ МИТНОГО ПРАВА

Монографія

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 11.11.2024. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 12,6. Обл.-вид. арк. 9. Тираж 100 пр. Зам. № 191

ТОВ «Видавничий дім «Право»,
вул. Харківських Дивізій, 11/2, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 822, м. Харків, 61023, Україна
Тел.: (050) 409-08-69, (067) 574-81-20, (063) 254-50-84

Вебсайт: <https://pravo-izdat.com.ua>

E-mail для замовників послуг: verstka@pravo-izdat.com.ua

E-mail для покупців: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8024 від 05.12.2023

Виготовлено ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017

[Перейти на сайт](#) →